

О. І. Іліаді

Слов'янські топоніми на території Греції (етимологічний коментар). III*

Вóлми – ойконім (Морея, Еліда, округ Елейський; Гильфердинг 293). На території балканського ареалу знаходимо структурно ідентичну назву, пор. *Valmi* – назва населеного пункту у середньовічній Албанії (XV ст.; Скадарський округ). В документах, що описують географію та демографічну ситуацію цього регіону, йдеться про те, що тут зустрічались населені пункти зі слов'янськими назвами, але заселені албанцями (і навпаки) (Макушев 151). Це не дивно, зважаючи на давню активну взаємодію згаданих етносів і досить тривале їх сумісне проживання на відносно невеликій території, що зараз належить Албанії. У зв'язку з цим видається логічним вбачати у згаданій назві потенційно давнє слов'янське слово і реконструювати його як псл. *Volmь. Останнє утворює давню ізоглосу з д.-рус. **Воломь** – ойконім, пор. «до **Ҁсть Воломи**» (НГ 302; проте в тексті зустрічаємо й форму **Ҁсть Волма**; пор. в пізніших джерелах *Усть-Волма*; НПК III, 327). Зважаючи на варіант назви *Волма*, не виключений і прототип *Vьlma.

---

* Продовження. Початок див.: *Linguistica slavica: Ювілейний збірник на пошану Ірини Михайлівни Железняк*. К., 2002. С. 49–56 (I); *Студії з ономастики та етимології*. 2002. К., 2002. С. 112–116 (II); див. ще одну нашу статтю, присвячену цій же проблематиці: *Праслов'янські суфіксальні похідні за даними балканської топонімії // Типологія мовних значень у діахронічному та зіставному аспектах: Зб. наук. праць. До-нецьк, 2002. Вип. 6. С. 140–144.*

Щодо відбиття в ономастиці основи **Volm-* / **volm-* пор.: рос. *Волома* – озеро на території Карелії (КОРК 97), *Воломиха* – ріка у колишній Вятській губ. (Vasmer I, 355) < *Volm-ixa, *Воломскою* – антропонім (НПК II, 121) < *Волома – ойконім, укр. *Воломка* – назва балки у колишній Харківській губ. (Vasmer I, 355).

Реконструйований праойконім сягає відповідного апелятива *volmь із топографічною семантикою. Евентуально про існування в давнину такої (вже антропонімізованої) лексеми у мові балканських слов'ян свідчить алб. Pali *Valmi* – ім'я старійшини селища Luagisi (Макушев 157), що, певно, є адаптацією псл. *Volmь – антропонім. Наявність *-i*, яке передає псл. *-ь*, промовисто свідчить про те, що процес фонетичної адаптації слов'янських назв албанцями відбувся до моменту занепаду зредукованих (пізніше запозичення виглядало б як *Valm*), що вказує на досить глибоку хронологію цих слів.

Апелятив *volmь репрезентує варіантну за кількістю аблаутного голосного основу до **volm-* (: рос. діал. *во́лменка* ‘назва гриба *Lactarius torminosus*’ та ін. ¹). Відновлення саме повного ступеня кореневого вокалізму підтверджується графічною формою назви: літера *a* використовувалась для передачі не тільки слов'янського *a, але й *o. Пор. **Коси́сти** – назва слов'янського селища в Авлонській області (округ Белград; Макушев 158), тобто *Kosišće < *kosišče (: макед. діал. *косиште* ‘покіс; стерня після косьби’, н.-луж. *kósyščo* ‘косовище’, блр. *Косищи* – топонім у колишньому Слуцьк. пов. Мінськ. губ.; ЭССЯ 11, 141-142; цікаво, що тільки ці репрезентанти *kosišče мають географічне значення, решта демонструє семантику ‘ручка коси’, у чому слід бачати давні діалектні зв'язки).

Назву слов'янського селища **Глѡнѣца** (область Авлонська, округ Белград; Макушев 158) слід прочитувати як *Glonica < *glonica, яке дериваційно залежить від *glonь / *glonь (: кашуб. *glon* ‘товстий шмат хліба’, пор. ще похідні: словін. *glonc* ‘великий шмат хліба’, *glonk* ‘невеличкий хліб, пампух’ та ін., що мають значення ‘щось опукле; велике’; Woryś, Porowska-Taborska II, 179; архетип наш). Щодо спорадичної відсутності фіксації *-i-* у графічній передачі слов'янських топонімів на *-ica* у середньовічних документах пор. **Губѡртѣца** (назва слов'янського поселення; область Авлонська, округ Белград) і **Гкоубртѣца** (слов'янське поселення;

область Делвинська, округ Філіати; Макушев 158; із прочитанням як *Горица*) < *Gorica.

Завдяки своїй структурі (саме *Гκλόντζα*, а не *Γκαλντζα чи *Γκλαντζα, які б вказували на *Golnica) балканськослов'янський ойконім дозволяє дещо по-іншому подивитись на етимологію згаданих вище кашубської та словінських лексем. Справа в тому, що досі немає чіткого визначення їх структури. Версія авторів Етимологічного словника Кашубщини зводиться до констатації: «може, слід виходити з праформи **gǫltn̥ʷ* (із суф. **-tn̥ʷ*), яка дозволяє пояснити реально існуючі форми» (йдеться про лексеми типу н.-луж. *gelń* 'скибка хліба'). Зрештою, вони пропонують розвиток **gǫltn̥ʷ* > **gǫln̥ʷ*, звідки (чомусь наведено вже варіант **gǫltn̥ʷ*) форми типу *gleń* (Boгуś, Popowska-Taborska II, 179-180; тут же див. огляд інших версій). Погоджуючись загалом із тезою про формування наведених лексем у гнізді з базовим і.-е. **gel-* 'стискати, тиснути; збивати до купи; щось кругле, кулеподібне' (Boгуś, Popowska-Taborska II, 179), вважаємо, однак, сумнівними фонетичні зрушення типу *-ltn̥-* > *-ln̥-*: для цього не було відповідних умов, а саме – наявності важкої для вимови групи *ltn̥*, що мусила б з'явитись тільки після занепаду зредукованих (при наявності праформи **gǫltn̥ʷ* слід було б очікувати пол. **gielten̥*).

На наш погляд, відповідь на питання про походження слів на зразок кашуб. *glon* та балканськослов'янського *glon-ica знаходиться не в площині пізніх (історичної доби) звукових трансформацій, а в їх глибинній структурі. Зокрема, наведені вище архетипи **glon̥ʷ*, *glonica репрезентують нульовий ступінь згаданого і.-е. **gel-*. При цьому *o* виступає так званою другою базою, а *n* – детермінативом. Західнослов'янська ж зона зберігає варіантне до **glon̥ʷ* слово – **glen̥ʷ* з іншим типом другої бази, пор. словін. *gleń* 'невеликий круглий хліб' (Boгуś, Popowska-Taborska II, 179). Щодо цих праформ такі лексеми, як *gielń* 'твердий верхній шар; шкаралупа', н.-луж. *gelń* 'скибка хліба' (Boгуś, Popowska-Taborska II, 179), континують варіант зі ступенем редукції кореневого вокалізму, тобто **gǫln̥ʷ*, у той час як схв. *glań* 'вузол м'яз біля великого пальця руки, підвищення на долоні', чес. *hlaň* 'рівна поверхня' репрезентують сповний тупінь – **goln̥ʷ* (ЭССЯ 6, 210).

Отже, розглянуте **glon̥ʷ* (> кашуб. *glon*) із точки зору структури співвідноситься з іншими архетипами гнізда і.-е. **gel-* таким чином, як **slop̥ʷ* ~ **solp̥ʷ*, **sǫlp̥ʷ* в кореневій групі з і.-е. **sel-*

‘рухатися; щось вигнуте’ і *plodъ ~ *poldъ, *pъldъ в парадигмі і.-є. **pel-* ‘текти, наповнюватися’. Етимологічні гнізда з цими похідними (їх архетипи з тим чи іншим ступенем кореневого вокалізму) вже неодноразово були в полі зору вітчизняних і зарубіжних дослідників (О. М. Трубачов, О. Є. Анікін, Ж. Ж. Варбот, Р. М. Козлова, В. П. Шульгач), тому немає потреби зупинятися на перелічених реконструкціях детальніше.

Проаналізований топонім розширює межі функціонування псл. діал. **glon-* (діалектний характер західнослов'янських слів констатується у: *Woryś, Popowska-Taborska II*, 179).

Гомостѡв – ойконім (Морея, Ахая, округ Патрський; Гильфердинг 293), що вказує на псл. діал. *Gomostъ < *gom-ostъ – дериват, спільнокореневий з *gom-ъkъ (: укр. діал. (на території Східної Словаччини) *гѡмок* ‘дрібний пісок’; Дуйчак 331; закарп. *гомѡк* ‘купа землі’; Верхратський 211). Імовірність реконструкції апелятива (а відтак – і оніма) з формантом *-ostъ* підтверджується іншими топонімами, пор.: *Mъrkostъ, *Bъlgostъ – прагідроніми східнослов'янської зони².

Щодо інших похідних від незасвідченого, за твердженням укладачів ЕССЯ (7, 21), *gomъ пор.: *gomola / *gomula / *gomyla із основним значенням ‘купа; грудка; пагорб’, *gomota / *gomotъ (ЕССЯ 7, 18, 20). Основа **Gom-* виявилась досить продуктивною у царині слов'янської топонімії, пор.: *gomъjъ (: д.-рус. **Гомни** – назва міста; ЕССЯ 7, 21; проте важко погодитись із зведенням до цього ж архетипу блр. *Гѡмель* – ойконім (тут же): оскільки в родовому відмінку голосний не випадає, закономірне *e* повного ступеня у формантній частині, тобто доцільна реконструкція *gomelъ), серб. *Gѡmeja* – місцева назва в Боснії (ЕССЯ 7, 18), словн. *Gomila, Gomile, Gomilica, Gomilsko* – місцеві назви (1291 р.; *Bezljaj I*, 160), хорв. «*i nad Gomile dva oklada*» – місцева назва (1250 р.; *Skok I*, 588).

Ойконім **Гѡстjанѡ** (Еллада, Етилія, округ Трихонійський; Гильфердинг 291) має виразно слов'янську будову і прочитується як *Gostjane, тобто буквально позначає поселення, засноване мешканцями (пор. типологічно споріднене укр. діал. *берестяни* ‘жителі, які мешкають у березовому лісі’; Шульгач 12) такої місцевості, яка в праслов'янських діалектах мала назву *gostъ. Про існування такого географічного терміна свідчать рос. *погост* (первісно, ймовірно, *po-gostъ) та д.-пруськ. *gasto* ‘угіддя, уро-

чище, земельна ділянка', яке, на думку О. М. Трубачова, ізолюване на балтійському тлі й тяжіє до слов'янського³. Пор. ще *gostovъsь (с. *gostovъ), що зберігається в укр. *Гостовець* – назва гори й потоку в Івано-Франківській області (СГУ 151).

Віднесення назви до комплексу слов'янських старожитностей Балкан цілком виправдане. Графіка топоніма чітко відбиває таку архаїчну фонетичну рису, як наявність *j* у структурі, а це означає, що розглянуте слово потрапило в документи, перебуваючи на стадії йотації, тобто у власне праслов'янський період. Аналогічну картину репрезентує й назва поселення **Гостомі** (Епір, область Янинська, округ Венцький; Гильфердинг 288; із прочитанням *Гостими*), яка, з нашої точки зору, ідеально передає псл. *Gostomjъ (пор. укр. *Гостомель*, *Hostoml* – ойконім у колишній Київськ. губ., *Гостомля* – села у колишніх Курськ. та Орловськ. губ.; Vasmer RGN II, 524) – утворення з індивідуально-посесивним формантом *-jъ* від усіченого двоосновного (комполітного) антропоніма *Gostomъ (другим компонентом були основи типу **-mьrъ*, **-mirъ*, **-milъ* або **-myslъ*).

Імовірно, що до назв, в основах яких міститься номенклатурний термін *gostъ 'угіддя', належить і **Бѣлогость** (якщо це випадок зі змішуванням «єрів» під впливом антропонімів з другим компонентом *-gostъ*) – назва гори в Епірі (Гильфердинг 290) < *Bѣlogostъ. Семантика номінації в конкретному випадку тлумачиться як 'гора, що стоїть на території ділянки, угіддя з «білою» землею'. Зрозуміло, що мається на увазі тип місцевості (*bѣlogostъ), ґрунт котрої мав вкраплення білої глини чи мармуру, який на території Греції зустрічається в землях, розташованих поблизу мармурових скель. Якщо ж кінцеве *ъ* відбиває етимологічне *ь, а не *ѣ, може йтися про рідкісну модель творення назв топооб'єктів від антропонімів-комполітивів (*Bѣlogostъ) без використання формальних (суфіксальних) дериваційних ресурсів.

Дервѣнакі – ойконім (Морея, Коринфія, округ Коринфський; Гильфердинг 293). Очевидно, маємо справу із псл. *Derвъnakъ < незафіксованого *derвъnakъ – дериват із суфіксом *-ak-* зі значенням збірності від ад'єктива **derвъnъ(jъ)* (: чес. *dřevnŭ* 'лісистий', рос. діал. *деревный* 'вкритий деревами' та ін.; ЭССЯ 4, 213-214). Стосовно інших лексем, що мають в основі суфіксальний комплекс *-ъn-akъ*, пор. *lěsnakъ (: схв. *lěsnāk* 'гілки, що їх зрубають і вживають для годування худоби, особливо взимку');

ЭССЯ 14, 254; пор. ще достатньо продуктивну модель на *-н-як*, що реалізується в системі топографічної номенклатури: рос., укр. *березняк, дубняк, сосняк, рос. ивняк*). Отже, мотивація назви досить прозора: вона характеризувала поселення, розташоване поблизу великого скупчення дерев, лісового масиву.

Διγέλα – ойконім (Морея, Еллада, округ Калавритський; Гильфердинг 294). Ймовірно, читається як псл. *Dyǵēla < втраченого *dyǵēla (з формантом *-ēla*), що формально співвідноситься з *dygati (: пол. *dygać* ‘вклонитися, присідаючи’, рос. діал. *дыгать* ‘гнутиися, хитатися, коливатися під вагою; ворушитися, дрижати’, *дыгать* ‘стрибати’; реконструкцію див.: ЭССЯ 5, 198-199).

В аспекті відображення на письмі псл. *ǵ як *ε* пор. **Κερνίτσα** – ойконім (Морея, Аркадія, округ Гортинський; Гильфердинг 294; із прочитанням *Κερνιτσα*) < *Κερνιца < *kьrnicа (: д.-слвн. *karniza* ‘вир’, пол. діал. *krnica* ‘ручай, потік’). Для останнього знаходимо буквальні відповідники на ойконімному рівні в інших слов’янських ареалах, що дозволяє кваліфікувати *Κερνιца як прайконім, пор.: болг. *Корница*, рос. *Корница*, ст.-укр. *Корница* – ойконіми та ін.⁴

Форма ойконіма (**τοῦ**) **Δραγῶρι** (Епір, область Янинська, округ Янинський; Гильфердинг 289) демонструє фонетично вторинний (із уже проведеною метатезою) варіант до *Dorgarǵ, для котрого на південнослов’янських теренах знаходимо відповідник з іншим голосним у формантній частині, пор. макед. *Драгор* – назва річища (Пжанка 359) < *Dorgorǵ. Обидві назви сягають втрачених номенклатурних термінів *dorg-arǵ / *dorg-orǵ, похідних від *dorga (: схв. *дрѡга* ‘вузька протока; урочище, байрак’, діал. *drāga* ‘долина’, ст.-чес. *drāha* ‘вигін, що належить общині’ та ін.; реконструкцію див.: ЭССЯ 5, 74-75).

Ономастична лексика зі згаданою основою досить поширена у слов’янських мовах. Її врахування дозволяє поповнити список дериватів від базового *dorga, пор.:

*dorgalǵ: серб. *Драгъл* – назва поля, ниви (Стијовић 316);

*dorgulica: макед. *Драгулица* – назва поля (Пжанка 359);

*dorǵьсь: *Дражец* – голе місце в гірській долині (Пжанка 360);

*sqdoržica: слвн. *Sodražica* – ойконім (Im. m. 17). Пор. ще чес. діал. *Drahi* – місцева назва трав’янистого місця, де паслась худоба (Malina 22).

Очевидно, серед архаїчних утворень наведеної вище парадигми слід розглядати й ойконім **Драґубѣ** (Епір, область Авлонська, округ Тепеленський; Гильфердинг 285; із прочитанням *Драґоты*), який репрезентує псл. *Dorgotъ < *dorg-otъ. Пор. ще один приклад наявності форманта *-otъ* в топонімічній основі: *Bǫlgotъ – прагідронім східнослов'янської території, яка постачає матеріал і для відновлення деривата, оформленого за моделлю на *-ar* (пор. вище *dorgarъ), пор. *ǫlǫgarъ (: укр. *Болгар* – ліва притока Мажу в бас. Сіверського Дінця, *Булгар* – скеля біля Ненаситецького порога на Дніпрі) ⁵.

Дреґтевнѣ – назва двох поселень (Еллада, Фокида, округ Доридський; Морея, Ахая, округ Патрський; Гильфердинг 292, 293). У даному випадку йдеться про передачу псл. *Drǫstьna, яке утворилось унаслідок топонімізації ад'єктива *drǫstьna ~ *drǫstati. Реконструкція відповідного дієслова, котре, ймовірно, мало статус діалектного, доцільна з огляду на *dristati (: в.-луж. *dristaċ* 'струмувати'), що, разом із *driskati, репрезентує ступінь подовження кореневого вокалізму в слабо засвідчених *drǫstati / *drǫskati (див.: ЭССЯ 5, 116; праформу *drǫstati тут пропущено).

Ад'єктив *drǫstьna (пор. варіант із подовженням ступеня редукції *dristьna < *dristati; реконструкцію див.: ЭССЯ 5, 116) функціонує в топонімії інших слов'янських ареалів, пор.: рос. *Дресна* – поселення в колишній Смоленській губернії (Vasmer RGN III, 93) < *Дрестьна, укр. *Дрѣстна* – гідронім (бас. Десни; Vasmer I, 640). Сюди ж і дериваційно вторинне *Drǫstьnika < *drǫstьn-ika, яке реконструюється з урахуванням ойконіма (тоу) **Дреґтевнѣков** (Епір, область Янинська, округ Янинський; Гильфердинг 289).

Каріґца (Епір, область Янинська, округ Янинський), **Каріґца** (Морея, Лаконія, округ Лакедемонський) – ойконіми (Гильфердинг 289, 295). Адаптація псл. *Korica < *korica, що, у свою чергу, дериваційно залежить від реконструйованих у фаховій літературі *kora / *korъ / *korъ (: рос. діал. *коръ* 'високий чагарник; острів, порослий лісом' тощо) ⁶. Ця ж ойконімічна база збереглась у блр. *Koryca*, *Korzyca*, *Корицы* – назви поселень у колишній Гродненській губернії (Vasmer RGN IV, 408). Топографічний апелятив *korica відбився і в гідронімії, пор. пол. *Koryca* – назва гідрооб'єкта в басейні Одери (Szulowska, Wolnicz-Pawłowska 146).

Південнослов'янська ойконімія консервує ще варіант із *s*-mobile, пор. *Skorica* – назва населеного пункту в Сербії (Крушевац; Ім. м. 393) < *Skorica < *skorica, пор. рос. *Скорицкое* – озеро в басейні Сіверського Дінця та ін.⁷

Л҃уботјава – ойконім в Елладі (Етолія, округ Трихонійський; Гильфердинг 291). Ймовірно, це графічно спотворене ***Л҃уботјава**, тобто псл. *Љgostajьna, що постало на основі ад'єктива у формі жін. роду **Љgostajьнѣ(jь)* (: чес. *lhostejný* 'байдужий', словц. *l'ahostajni* 'г. с. '), що сягає *Љgostajь (: ст.-чес. *lhostaj* 'нееконномна людина', рос. діал. *лигостай* 'худа, худорлява, безсила людина', *легостай* 'слабосильна, квола людина; ледар'; детальніше див.: ЭССЯ 17, 65-66). Семантика іменника підказує відповідь на питання про мотивацію розглянутого топоніма: поселення *Љgostajьna було розташоване на непридатній для обробки, тобто «знесилений» від постійного використання або неплідній, яловій землі. Можливо, рисою номінації було сусідство цього топооб'єкта із незайнятими рослинністю пустими землями.

Не виключене, однак, інше прочитання назви – як псл. *Љgostjane / *Љgostjěne (ще один приклад реєстрації назви на стадії йотації) *'мешканці землі *Љgostь'. Топонім *Љgostь < *Љg-ostь – дериват із суфіксальним формантом *-ostь* від згаданої вище основи **Љg-* (пор. **Љgovь(jь)*: словн. *lágov* – прикметник = *lagoj* 'поганий' та ін.; докладніше про похідні з коренем **Љg-* див.: ЭССЯ 17, 64-79), пор. ще: *Љz-Љgost-ja – прагідронім⁸, *Љgosta (: серб. *Lagosta* – стара назва острова неподалік від Дубровника (пізніша назва – *Лястова*); Мичатек 703).

¹ Детальніше про гніздо з базовим **ubl-* (із різними типами поширювачів), що мало широкий семантичний спектр, який можна звести до основного значення 'крутити', див.: Гліаді О. І. Слов'янські топоніми на території Греції (етимологічний коментар). І // *Linguistica slavica: Ювілейний збірник на пошану Ірини Михайлівни Желєзняк*. К., 2002. С. 49-50; парадигма похідних від основи **ubl-* досить повно описана в: Казлова Р. М. Беларуская і славянская гідронімія. Пра-славянські фонд. Гомель, 2001. Т. І. С. 98–108.

² Див.: Казлова Р. М. Беларуская і славянская гідронімія. С. 53, 145.

³ Трубачев О. Н. *Slavania* на Майне в Меровингскую і Каролингскую эпоху. Реликты языка // Трубачев О. Н. *Этногенез и культура древнейших славян. Лингвистические исследования*. М., 2002. С. 408.

- ⁴ Докладніше див.: Козлова Р. М. Структура праславянського слова. Праславянське слово в генетическому гнезді. Гомель, 1997. С. 329–332.
- ⁵ Див.: Казлова Р. М. Беларуска і славянська гідранімія. С. 53, 54. У роботі цієї ж дослідниці (див.: Етимологічна інтерпретація гідронімів *Ясельда, Шчоўб, Дзербінкі, Дарагань* // Ономастика Полісся. К., 1999. С. 65–68) розглядаються формально близькі праслов'янські ономастичні лексеми з основою **Dorg-*, проте апелятивна підтримка для них не наводиться.
- ⁶ Козлова Р. М. Структура праславянського слова. С. 40.
- ⁷ Козлова Р. М. Структура праславянського слова. С. 38–39.
- ⁸ Реконструкцію див.: Шульгач В. П. Заметки по донской гидронимии: *Излегоща, Калдабаш, Доробин, Богатая Снова, Кобыльья Снова* // Восточноукраинский лингвистический сборник. Донецк, 2000. Вып. 6. С. 55.

СКОРОЧЕННЯ

Гильфердинг	– Гильфердинг А. История сербов и болгар // Гильфердинг А. Собр. сочинений. СПб., 1868. Т. 1.
Верхратський	– Верхратський І. Знадоби для пізнання угорських говорів. Словарець // Записки Наук. товариства ім. Шевченка. Львів, 1899. Т. XXX. С. 28–276.
Дуйчак	– Дуйчак М. Словник мікротопонімів українських сіл Східної Словаччини // Наук. збірник Державного музею українсько-руської культури у Свиднику. Пряшів, 1995. Кн. 20. С. 321–447.
КОРК	– Каталог озер и рек Карелии / Под ред. Н. Н. Филатова и А. В. Литвиненко. Петрозаводск, 2001.
Макушев	– Макушев В. Исторические разыскания о славянах в Албании в средние века. Варшава, 1871.
Мичатек	– Мичатек Л. А. Дифференциальный сербско-русский словарь. СПб., 1903.
НГ	– Янин В. Л., Зализняк А. А. Новгородские грамоты на бересте. Из раскопок 1977–1983 годов. М., 1986.
НПК	– Новгородские писцовые книги, изд. Археографической комиссией. СПб., 1859–1910. Т. 1–6 и указатель.
Пјанка	– Пјанка В. Топономастиката на Охридско-Преспанскиот базен. Скопје, 1970.
Рап. Гом.	– Рапановіч Я. Н. Слоўнік назваў населеных пунктаў Гомельскай вобласці. Мінск., 1986.
Рап. Мін.	– Рапановіч Я. Н. Слоўнік назваў населеных пунктаў Мінскай вобласці. Мінск, 1981.

- СГУ – Словник гідронімів України / Ред. колегія: А. П. Непокупний, О.С. Стрижак, К. К. Цілуйко. К., 1979.
- Стијовић – Стијовић С. Ономастика једног дела поречја Кујавче // Ономатолошки прилози / Гл. уред. П. Ивић. Београд, 1984. Т. V. С. 313–411.
- Шульгач – Шульгач В. П. Ойконімія Волині: Етимологічний словник-довідник. К., 2001.
- Bezljaj – Bezljaj F. Etimološki slovar slovenskega jezika. Ljubljana, 1976–1995. Knj. 1-3.
- Boryś, Popowska-Taborska – Boryś W., Popowska-Taborska H. Słownik etymologiczny Kaszubszczyzny. Warszawa, 1994–2002. Т. I.–IV.
- Im. m. – Imenik mesta. Pregled svih mesta i opština, narodnih odbora srezova i pošta u Jugoslaviji. Beograd, 1956.
- Malina – Malina I. Slovník nářečí mistřického. Praha, 1946.
- Skok – Skok P. Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika. Zagreb, 1971–1974. Knj. I–IV.
- Szulowska, Wolnicz-Pawłowska – Szulowska W., Wolnicz-Pawłowska E. Nazwy wód w Polsce. Część I. Układ alfabetyczny. Warszawa, 2001.
- Vasmer – Wörterbuch der russischen Gewässernamen / Begr. von M. Vasmer. Berlin, Wiesbaden, 1961–1969. Bd I–V.
- Vasmer RGN – Russisches geographisches Namenbuch / Begr. von M. Vasmer. Wiesbaden, 1962–1980. Bd I–X.